

Indikationer för rättsmedicinsk undersökning

Lag (1995:832) om obduktioner mm, Begravningsförordningen (1990:1147), SOSFS 1996:29 (M) Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd Vissa åtgärder inom hälso- och sjukvården vid dödsfall.

Polisanmälan skall alltid göras och före eventuell donation skall rättsläkare alltid kontaktas vid dödsfall med misstanke om:

- Skada på kroppen, som kan ha samband med dödsfallet
- Olycksfall med dödlig utgång
- Själv mord
- Mord/dråp/vållande till annans död
- Förgiftning
- Kroniskt missbruk
- Felbehandling inom hälso- och sjukvården
- Helt oväntade dödsfall t.ex. plötslig spädbarnsdöd ¹⁾
- Okänd identitet, trots efterforskningar ²⁾

1) Beträffande de helt oväntade dödsfallen avses i första hand de dödsfall där annan orsak än sjukdom och/eller hög ålder kan misstänkas. I de fall hastig påkommen sjukdom misstänks skall i första hand klinisk obduktion enligt 6 § 3 p. Obduktionslagen begäras (om i dessa fall någon skada eller annan misstanke om onaturlig död skulle framkomma kan polis och rättsläkare tillkallas)

2) Avser de fall där en rättsmedicinsk obduktion krävs för att identiteten ska kunna fastställas och blir bara aktuella efter att omfattande efterforskningar har gjorts: För hjälp med detta t.ex. att söka i grannskapet eller tala med närbelägna butiksinnehavare kan polisen kontaktas: Om identiteten på detta sätt fastställs blir dock rättsmedicinsk undersökning ej aktuell

Läkare skall alltid beakta samtliga förhållanden vid dödsfall, dvs:

- Vad som framkommer vid undersökningen av den döda kroppen
- Förhållanden på fyndplatsen
- Ev. uppgifter i patientjournalen och från t.ex. anhöriga om tidigare sjukdomar eller sjukdomsbild
- Övriga omständigheter vid dödsfallet

Giltighetstid: 2016-01-31 – 2018-10-01	Gäller för: Donationsmanualen, OFO Mellansverige	Uppdaterad: 2016-01-31
Utarbetad av: OFO i samarbete med RMV	Godkänd av: Jonas Wadström, Lars Bäckman	Version: 2014-10-01

Rättsmedicinsk undersökning - allmänt

Rättsmedicinsk medverkan i organ- och vävnadsdonation

De sex rättsmedicinska avdelningarna i Sverige idag ingår alla i Rättsmedicinalverket, underordnat Justitiedepartementet, och utgör en viktig del i rättsväsendet, framförallt genom sin medverkan i utredningar om våldsbrott. På uppdrag av framförallt polismyndighet undersöks uppenbara eller misstänkt onaturliga dödsfall, i syfte inte bara att fastställa dödsorsak utan också att söka utröna huruvida dödsfallet orsakats av annans vållande, eget vållande, olycka eller sjukdom samt att utvinna de ytterligare upplysningar om händelseförloppet och eventuella sjukliga organförändringar mm som den aktuella polisutredningen kräver.

Det är oomtvistat så att 3 § Obduktionslagen av hänsyn till rättssäkerheten ger den rättsmedicinska undersökningen företräde framför tagande av organ eller vävnad för transplantation eller annat medicinskt ändamål. Samtidigt är de humanitära och samhällsekonomiska skälen för transplantation så stora att Rättsmedicinalverket ställer sig bakom att så långt möjligt medverka till att varje enskild donation skall kunna genomföras. Någon intressekonflikt i egentlig mening föreligger således inte. I det enskilda fallet uppstår däremot ofta en del praktiska problem som måste lösas, liksom en del rättsmedicinska frågeställningar som måste bedömas.

Det största praktiska problemet utgörs av tidsaspekten. En donation äger av naturliga skäl alltid rum under viss tidspress. Före att kunna bedöma vilken grad av påverkan en donation får på en enskild rättsmedicinsk undersökning, så är det avgörande att rättsläkaren kan ges en god bild av vilka frågeställningar som kan bli aktuella i respektive fall. Dessa frågeställningar avgörs av den uppdragsgivande myndigheten, vilken som regel är polismyndigheten. Dödsfallsutredningen handläggs där av en utredningsman, som i ärenden av olycksfall med dödlig utgång vanligtvis utses först den påföljande vardagen efter dödsfallet.

Vid den tidpunkt då beredskapshavande rättsläkare tillfrågas om donation, finns således ingen utredningsman att diskutera med. Den som istället finns att tillgå är antingen ett vakthavande polisbefäl, som visserligen kan ge en preliminär uppfattning om vad det handlar om men knappast göra några utfästelser, eller i bästa fall en tillfällig utredare på någon av polisens jourrotlar. Rättsläkaren får närmast i blindo försöka gissa sig till vad som kommer att efterfrågas, vilket avsevärt ökar behovet av säkerhetsmarginal.

I donationsärenden finns, utöver rutinen, flera rättsmedicinska frågeställningar som kräver särskild eftertanke. I de fall organ- eller vävnadsdonation blir aktuell finns ofta en övervägande sannolik dödsorsak och ett i grova drag känt händelseförlopp. När rättsmedicin blir inkopplad rör det sig nästan uteslutande om olycksfall, och brott såsom mord, dråp eller misshandel är sällan aktuella. Olycksfall med dödlig utgång bli dock inte sällan föremål för prövning i domstol, framförallt avseende huruvida någon förfarit oaktsamt i samband med dödsfallet. Såväl allmänt åtal för t ex vållande till annans död, som tjänsteansvar och civilrättsliga skadeståndskrav från de efterlevande kan bli aktuellt. Därvidlag uppstår följande problem/frågeställningar:

1. När domstolsprövning äger rum ställs **avsevärt** högre juridiska krav på ett säkert, objektivt verifierbart fastställande av dödsorsaken. De kliniska observationer som legat till grund för den ursprungliga dödsorsaksdiagnosen kan visa sig otillräckliga som underlag för en fällande dom. Det är därtill närmast regel att frågan huruvida andra, även ovanliga/osannolika, dödsorsaker uteslutits, uppkommer varvid förekomsten av "normalfynd" inom de olika organsystemen efterfrågas. Om denna fråga måste besvaras med att organet/vävnaden i fråga inte undersökts, kan denna osäkerhet räcka för att dödsorsaken, och därmed orsakssambandet och den prövade skuldfrågan, inte anses "ställd utom rimligt tvivel".

Giltighetstid: 2016-01-31 – 2018-10-01	Gäller för: Donationsmanualen, OFO Mellansverige	Uppdaterad: 2016-01-31
Utarbetad av: OFO i samarbete med RMV	Godkänd av: Jonas Wadström, Lars Bäckman	Version: 2014-10-01

2. Även om dödsorsaken inte ifrågasätts, så kan domstolen behöva ta ställning till flera olika vittnesutsagor och versioner av händelseförloppet, vilka sinsemellan ger helt olika bild av vem som bär skulden för olyckans uppkomst och dödliga utgång. Detaljer från den rättsmedicinska undersökningen blir då av större intresse än, den i detta fallet oomtvistade, dödsorsaken, och t ex dokumentationen av skadornas fördelning och eventuella senkomplikationer kan avgöra domstolsprövningens utgång.
3. Inte sällan uppkommer frågor om annans vållande, avsiktligt eller oavsiktligt, någon dag efter dödsfallet. Först då kanske t ex det anonyma vittnet träder fram, eller anhöriga får vetskap om dödsfallet och kan berätta om tidigare hot eller förföljelse. Det presumerade olycksfallet övergår då till en brottsutredning, varvid även minsta detalj i eventuella besudlingar på kroppen och kläderna, småsår mm efterfrågas i spaningsarbetet.

Referenser: Läkartidningen 2014;111:CZP7, Läkartidningen 2014;111:CZR3

Giltighetstid: 2016-01-31 – 2018-10-01	Gäller för: Donationsmanualen, OFO Mellansverige	Uppdaterad: 2016-01-31
Utarbetad av: OFO i samarbete med RMV	Godkänd av: Jonas Wadström, Lars Bäckman	Version: 2014-10-01